

1. מוסא יונס מוחמד עודא
2. אחמד ג'בר יוסף שאהין
3. עזיזה ג'מעה סלימאן אבו שקרה
4. האגודה לזכויות האזרח בישראל

נגד

1. מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון
2. מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה

בבית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק

[21.11.89]

לפני המשנה מ' אלון, והשופטים ת' אור, א' מצא

צו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תשל"ל-1970, קמ"מ (יהודה והשומרון) (מס' 21) 733, סעיפים 78א, 78ב, 78ג) - אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949, כ"א 1, 559, סעיף 106.

העתירה נסבה על דבר מעצרים של בני משפחות העותרים, העצורים על-פי הוראת המשיבים. לטענת העותרים, הפרו המשיבים את האמור בסעיף 78א(ב), של הצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תשל"ל-1970, לפיו יש ליתן, ללא שיהוי, הודע על המעצר ועל מקום הימצאו של העציר לאדם קרוב, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור. עניינם של העותרים בא על פתרונו במהלך בירור העתירה, והעתירה נסבה על הודעת המשיבים, בה פורטו הוראות נוהל שהוציאו המשיבים, ושעניינן דרכי מתן הודעה על מעצר למשפחות ולצלב האדום. בין היתר נקבע בהן, כי בדומה להוראת אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949, תישלחנה הודעות על המעצר באמצעות גלויות דואר מיוחדות. עוד נקבע בהוראות, כי יוקם גוף מבקר לשם עריכת ביקורת על אופן קיומם של הנהלים. לדעת העותרים, מן הראוי שלא לדחות את עתירתם, עד אשר ייבחנו היישום בפועל של הנהלים ומידת יעילותם.

בית המשפט הגבוה לצדק פסק:

- א. (1) חובת ההודעה על-פי סעיף 78א(ב) של הצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378) הינה פועל יוצא מזכות יסוד הנתונה לאדם שנעצר כדת וכדין על-ידי השלטונות המוסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו ומקום מעצרו לידיעת קרוביו, למען יידעו מה עלה בגורלו של קובם העצור וכיצד ניתן להושיט לו את העזרה הדרושה לו כדי להגן על חירותו (517 ה-ז).
- (2) זכות זו היא זכות טבעית, הנגזרת מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים, ונתונה היא הן לעצור עצמו והן לקרוביו (517 ז).

= 516 =

- (3) הוראת סעיף 78א(ב) לצו באה להוסיף על האמור בסעיף 106 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה מבחינת מה שהיא מטילה על שלטונות המעצר, והיטיבה את זכותו של עצור בעניין מסירת הודעה לקרובו. הוראה זו הינה הוראה מחייבת, ועל המשיבים לנהוג לפיה (522 ו).

- ב. (1) הוראות הנוהל שהוציאו המשיבים, בדבר הודעה על מעצר למשפחות העצורים ולצלב האדום, יש בהן כדי לייעל במידה נכונה וסבירה את ההליכים במסירת הודעה למשפחות העצורים, כדי שדבר המעצר ומקום המעצר יהיה בידיעתן בהקדם האפשרי, תוך התחשבות בתנאים השוררים באזור יהודה ושומרון וחבל עזה (520 ז).
- (2) בנוסבות דנן, אי להשאיר את העתירה בעינה, כדי לבדוק אם וכיצד ימלאו הנהלים החדשים אחר הציפיות; משאלותיהם של העותרים יבואו לכלל מימוש על-ידי פנייה לגוף המבקר, שעל הקמתו החליטו המשיבים (520 ד-ו).

עתירות למתן צו-על-תנאי. העתירות נדחו.

ד' סימון - בשם העותרים;

נ' ארד, מנהלת מחלקת בג"צים בפרקליטות המדינה - בשם המשיבים.

המשנה לנשיא מ' אלון: 1. ארבעה הם העותרים, ושתיים הן העתירות, בדיון שלפנינו.

העתירה האחת היא -

"למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים ומורה להם להתייבב וליתן טעם מדוע לא יודיעו לעותרים לאלתר על דבר מעצרו ומקום הימצאם של בני משפחות העותרים המוחזקים, ככל הנראה, במעצר ע"י המשיבים (להלן: 'העצורים'), ומדוע לא יודיעו לעותרים על כל מקום אחר אליו יועברו העצורים בעתיד באם יועברו למקום אחר".

העותרים בעתירה זו המה, בראש ובראשונה, שלושת העותרים האשונים, שקרוביהם נעצרו על-ידי המשיבים.

העתירה השנייה, ועליה נסב עיקר טיעונה של העותרת הרביעית, אין עניינה בעצור מסוים, אלא עותרת היא, באופן כללי, מדוע -

"לא יקיימו (המשיבים) את חובתם להודיע את דבר המעצר ומקום ההחזקה במעצר של כל מי שיעצר על ידם בשטחים המוחזקים על ידי כוחות צה"ל".

= 517 =

2. העתירה הראשונה

שלושת העותרים הראשונים פירטו בעתירתם את נסיבות מעצרו של קרוביהם ואת המאמצים שעשו, ללא הועיל, כדי לאתר את מקום מעצרו מזה זמן ניכר. בעניין זה מוסיפה העותרת הרביעית, כי למשרדה מגיעות מפעם לפעם בקשות מקרובי עצורים לאתר מקום מעצרו של העצורים, היא פונה למשרד המינהל המשפטי של המשיבים, ואלה משיבים לה, תוך תקופת זמן הנעה בין יום אחד לבין שבוע ימים, על מקום הימצא העצורים. להערכת מר סיימון, בא-כוחם המלומד של העותרים, "משך הזמן הממוצע החולף עד לקבלת תשובת המשיב הינה כארבעה ימים".

לעניין עתירה ראשונה זו הודיעה לנו גב' ארד, באת-כוחה המלומדת של המדינה, בהודעתה מיום 20.9.89, כי -

"הודעה בדבר מקום מעצרו של בני משפחתם של העותרים נמסרה לבא-כוחם, עו"ד דן סיימון, ביום 30.8.89 ובכך התמלאה העתירה בהיבט הפרטני שלה".

בדיון לפנינו לא הקדישו באי-כוח בעלי הדין טיעון לעניין חלק זה של העתירה בדבר העצורים המסוימים, מאחר שביני לבני, כאמור, עניינם בא על פתרונו, ואין העותרים זקוקים עוד לסעד מבית-משפט זה. אך מוצאים אנו לנכון להעיר, כי העובדה, שבמשך כחודש וחצי לא נודע לעותרים היכן עצורים קרוביהם, ראויה לביקורת, ואנו מקווים ובטוחים, שלאור הלקחים שהפיקו מכך המשיבים, כמבואר בהמשכם של דברינו, לא תחזור ותישנה תופעה מעין זו.

3. העתירה השנייה

א) כאמור, עתירה זו עניינה אי-קיום חובתם של המשיבים להודיע את דבר המעצר ומקום ההחזקה במעצר של מי שנעצר על-ידיהם באזור יהודה ושומרון וחבל עזה. על חובתם זו של המשיבים נאמר בסעיף 78א(ב) של [הצו בדבר הוראות בטחן](#) ([יהודה ושומרון](#)) (מס' 378), תשל"ל-1970, כי -

"נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב אליו, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור".

חובת הודעה זו הינה פועל יוצא מזכות יסוד הנתונה לאדם שנעצר כדת וכדין על-ידי השלטונות המוסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו ומקום מעצרו לידיעת קרוביו, למען יידעו מה עלה בגורלו של קרובם העצור וכיצד ניתן להושיט לו את העזרה הדרושה לו כדי להגן על חירותו. זכות זו טבעית היא, ונגזרת היא מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים, ונתונה היא הן לעצור עצמו והן לקרוביו. ומנימוקים אלה גופם נאמר בסעיף 78א(ג) לצו האמור, כי -

"לבקשתו של העצור תימסר הודעה כאמור בסעיף קטן (ב) גם לעורך דין שהעצור נקב בשמו".

= 518 =

ב) הסעיפים האמורים הותקנו על-ידי המפקד הצבאי בחודש פברואר 1988, ולטענת העותרים, אין המשיבים מקיימים את חובתם האמורה בהם.

אמנם כן, המשיבים תלו רשימת שמות העצורים במשרדי המינהל האזרחי ליהודה ושומרון וחבל עזה, אך, לטענת

העותרים, מצויות פרצות מרובות בהסדר זה. רשימות אלה אינן כוללות את שמות כל העצורים אלא רק את אלה שנעצרו לאחרונה ורק את אלה המוחזקים במיתקני המעצר הצמודים למרכזי הממשל הצבאיים ולא את שמותיהם של אלה שהועברו למיתקני מעצר קבועים במקומות שונים. ולא אחת, אף רשימות אלה נתלשות ולא נשמרות כראוי לצורך עיון הציבור.

ג) הגב' ארד, באת-כוחה המלומדת של המדינה, הסכימה, כי לעתים מתקשה המערכת, שהמשיבים מופקדים עליה, למלא כראוי אחר חובת ההודעה המוטלת עליה, במיוחד -

"לנוכח אירועי ההתקוממות כאשר כפועל יוצא מהתגברות מעשי האלימות והפרות הסדר באזורים, גדל באופן משמעותי מספר העצורים ונדרשה השמתם במתקני השהייה וכליאה שונים תוך ניידות מוגברת ביניהם. בכל אלה נערמו קשיים רבים על דרך יישומן של הוראות הצו, והפעלתן".

ד) כדי למלא ביתר דיוק את חובת ההודעה מטעם המשיבים והבאת תוכנה לידיעת קרובי העצורים הוצאו הוראת נוהל מפורטות, שעניינן "הודעה על מעצר למשפחות העצורים ולצלב האדום". על עיקר תוכן של הוראות אלה נאמר בהודעה בכתב מטעם פרקליטות המדינה לאמור:

"א) נקבעה שיטת דיווח בין מתקני הכליאה השונים לבין מרכז שליטה בו רוכז המידע בדבר מעצרים ותנועות עצורים במתקני הכליאה השונים.

מרכז השליטה הופקד על מסירת דיווח יומי בדבר מצבת העצורים, בין היתר, גם למושלים הצבאיים בנפות המינהל האזרחי.

ב) נקבע נוהל לפיו תינתן לכל עצור גלוית דאר, על מנת שיכתוב לבני משפחתו ובכך יודיע להם על מקום המצאו.

ג) בפועל, בנוסף על אלה, פורסמו בנפות המינהל האזרחי מדי יום גם רשימות העצורים שנמצאו במתקני השהייה שבנפות, באותה עת".

בהודעה האמורה מוסיפה הפרקליטות ואומרת, כי בימים האחרונים הוכנסו שינויים ושיפורים נוספים בהוראות הנוהל האמורות, כדי לוודא שאכן תגיע הודעה מתאימה, תוך זמן קצר ככל האפשר, לקרובי העצורים. ואלה עיקרי הדברים:

"א) משלוח גויות - במהלך קליטתו של עציר במתקן השהייה ובמתקן כליאה, ימלא הוא גלוית דאר מיוחדת הכוללת הודעה על דבר המעצר, מתקן הכליאה, תאריך הקליטה במתקן, שמו ומענו של האדם אליו מבקש העציר כי הגלויה תשלח.

מדי יום ביומו, יועברו הגלויות ממתקן הכליאה אל בית הדאר המקומי, אשר ידאג לחלוקתן ולהפצתן באזור.

= 519 =

ב) העברת רשימות העצורים ממתקני השהייה

1. מפקד מתקן השהייה יהיה אחראי להעביר מדי יום ביומו לקצין המנהל האזרחי (קמ"א) בנפה בה נמצא מתקן השהייה, רשימה של העצירים הנמצאים במתקן ושל אלה שהועברו באותו יום למתקני כליאה אחרים, תוך פירוט זהותו של המתקן אליו הועברו.

2. נמצא ברשימה עציר מנפת מגורים אחרת, יצויין הדבר ברשימה, ושמו יודע לקצין המינהל של אותה נפה, אשר יכלול שמו ומקום מעצרו, ברשימת העצורים היומית המתפרסמת על ידו.

3. באזור חבל עזה - יועברו מדי יום, רשימות ממתקני הכליאה אל המינהל הזרחי, ובהן פירוט מצבת העצירים לאותו יום, שמות העצורים הנקלטים, המועברים למתקן אחר ושמותיהם של אלה ששוחררו. הרשימות ייתלו בכל נפה ונפה.

מתקן הכליאה קציעות, תועברנה רשימות דיווח, למינהל האזרחי - בדומה.

4. בכל עת תהיה תלויה על לוח המודעות בנפה רשימה שמית, בשפה הערבית, של העצורים המצויים במתקן השהייה וכן רשימה ובה הודעה על העברת העצירים ממתקן השהייה למתקני כליאה אחרונים - במשך שבעת הימים האחרונים.

5. הרשימות ייתלו במקום מוגן שלא יאפשר תלישתן, ובכל עת תהא לציבור גישה אליהן.

6. תושבים שלא איתרו קרוביהם ברשימות, ימלאו טופס בו פרטים מלאים אודות קרובם הנעדר. קצין המינהל

האזרחי יקיים בעבורם את הבדיקה הנדרשת לאיתורו של העציר וישיב למשפחה בכל ההקדם האפשרי.

ג) מרכז השליטה ימשיך בריכוז דו"חות ונתונים, בדבר מצבת הכלואים במתקני הכליאה השונים.

ד) פירסום - מושלי הנפת יביאו לידיעת התושבים דבר קיומן של הודעות בדבר מעצר בגלויות וכן של הרשימות, המקום בהן יפורסמו לעיון, והאפשרות בדבר פניה לקמ"א לאיתור קרוב ששמו אינו מופיע ברשימות.

ה) במיקרים חריגים (כגון שעציר זקוק לתרופות מיוחדות), תועבר הודעה טלפונית, על מעצרו ומקום המצאו של העציר, למשפחתו או לאדם אחר הקרוב אליו.

ו) ביקורת

בתוך חודש ימים מפירסום הנוהל יקום גוף מבקר לשם עריכת בקורת על אופן

= 520 =

קיומם של הנהלים בשטח, ואשר ימסור ממצאי הביקורת לרמ"ט האלוף, בתוך חודשיים ממועד הקמתו".

ה) יש לציין, כי לעניין דרכי ההודעה באמצעות גלויות מצויה הוראה דומה בסעיף 106 של GENEVA CONVENTION RELATIVE TO THE PROTECTION OF CIVILIAN PERSONS IN TIME OF WAR (אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949), אשר זו לשונו:

"לכל עציר תינתן, מיד עם עצירתו, ולא יאוחר משבוע אחד להגיעו למקום מעצר, כן במקרי מחלה או העברה למקום מעצר אחר או לבית חולים, האפשרות לשלוח במישרין למשפחתו מזה, ולסוכנות המרכזית האמורה בסעיף 140 מזה, גלויית-מעצר הדומה, כמידת האפשר, לדוגמה המצורפת לאמנה הזאת, המודיעה לקרוביו על מעצרו, כתבתו ומצב בריאותו. הגלויות האמורות יישלחו במהירות וללא כל דיחוי".

4. כאמור בהוראות הנוהל, יתבקש העצור, עם הגיעו למיתקן השהייה או למתקן הכליאה, למלא את הפרטים המפורטים לעיל, בגלויה, שתימסר לו לשם כך על-ידי שלטונות המעצר. במקרה הצורך, ימלאו שלטונות המעצר את הפרטים, כפי שאלה יימסרו להם על-ידי העציר. כמו כן, מוטל על שלטונות המעצר לוודא ולדאוג לכך שהגלויה תישלח לנמען ללא דיחוי, כדי שהידיעה בדבר המעצר תגיע לידיעת קרובו של העצור ללא שיהיו, "זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור" (סעיף 78א(ב) ה"ל).

5. נחה דעתנו, כי מכלול הוראות הנוהל האמורות יש בהן כדי לייעל את הליכי ההודעה לקרובי העצורים בדרך ראויה וסבירה. מר סיימון, בא-כוחם המלומד של העותרים, הסכים, כי יש בהן בהוראות האמורות משום שיפור ניכר ומשמעותי, אך לדעתנו ניתן להוסיף ולשפרם. לשם כך ביקש להשאיר את העתירה בעינה, וזאת גם כדי לבדוק האם וכיצד הנהלים החדשים ימלאו אחר הציפיות.

6. בקשתו זו של מר סיימון אינה מקובלת עלינו. כאמור לעיל, החליטו המשיבים להקים גוף מבקר, שמתפקידו לערוך ביקורת ולעקוב אחר מילוי הוראות הנוהל האמורות בשטח. כפי שנאמר לנו על-ידי הגב' ארד, באת-כוחה המלומדת של המדינה, גוף זה יתמנה בקרוב על-ידי אלוף הפיקוד, ובנוסף למעקב אחר ביצוע הוראות הנוהל, ניתן יהיה להפנות אליו כל הצעה או משאלה לייעול הליכי ההודעה; אלה יישקלו על-ידינו, והוא ימליץ על כך, לפי שיקול-דעתו, לפני הגורמים המוסמכים. משאלותיו של בא-כוח העותרים יבואו איפוא לכלל מימוש על-ידי פנייה לגוף המבקר ה"ל, ואין מקום להשאיר לשם כך את העתירה בעינה לפנינו.

7. כאמור, מכלול הוראות הנוהל האמורות יש בהן כדי לייעל במידה נכונה וסבירה את ההליכים במסירת ההודעה למפחות העצורים, כדי שדבר המעצר ומקום המעצר יהיו בידיעתן בהקדם האפשרי, תוך התחשבות בתנאים השוררים כיום באזורים, כאמור לעיל. בכך באה גם העתירה השנייה על סיפוקה.

= 521 =

אנו דוחים את העתירה.

המשיבים יישאו בהוצאות העותרים בסכום כולל של 2,000 (אלפיים) ש"ח, צמוד ונושא ריבית מהיום ועד לתשלומם בפועל.

השופט ת' אור: 1. מסכים אני לתוצאה אליה הגיע חברי הנכבד, המשנה לנשיא, שבסופו של דבר דין העתירה להידחות. עם זאת, רואה אני להוסיף מספר הערות.

2. בנו של העותר הראשון נעצר ב-5.7.89, בנו של העותר השני נעצר ב-6.7.89, ובנה של העותרת השלישית נעצר ב-13.7.89. לאף אחד מהעותרים לא נמסרה כל הודעה על מקום מעצרו של בנם, וגם ניסיונות שלהם לברר זאת בכוחותיהם שלהם לא העלו דבר. לפיכך הגישו עתירתם בתיק זה ביום 10.8.89. העתירה נתקבלה בפרקליטות המדינה ב-13.8.89. רק ב-

30.8.89 נמסרה לבא-כוח העותרים הודעה על מקום הימצאם של כל אחד מהעצורים הנ"ל, ויש להניח, שהגשת העירה בתיק זה תרמה לכך שבסופו של דבר נמסרה לקרוביהם הודעה כאמור. כפי שטענה באת-כוח פרקליטות המדינה בהודעתה בכתב, לגבי חלק העתירה המתייחס למעצר ילדי העותרים 1-3 נתמלאה העתירה. ואולם נראה לי, שלאור העובדות המפורטות לעיל, ראוי היה שיובהרו ויוסבר בהודעה מטעם פרקליטות המדינה, מה או מי גרם לכך, שהודעה על מקום מעצר העצורים הנ"ל לא נמסרה לקרובי משפחתם משך תקופה כה ארוכה. הסבר כזה לא הובא לפנינו, על אף שבשלושה מקרים לא קוימה הוראת סעיף 78א(ב) של הצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378) אשר צוטט על-ידי חברי הנכבד. המדובר הוא בזכות יסוד של מי שנעצר, שקרוביו יידעו את דבר מעצרו ומקומו. הדבר גם דרוש, על-מנת שאלה יוכלו לסייע לו ולהשיט לו עזרה, שעה שהוא עצמו נתון במעצר ועקב זאת מוגבל ביכולתו לסייע לעצמו ולדאוג לקיום זכויותיו.

הכול יודעים את תפקידם האחראי, המורכב והקשה של השלטונות הממונים על שמירת השלום והסדר בשטחי יהודה שמורן ועזה. תפקיד זה קשור גם בצורך לבצע מעצרים למען השגת המטרות דלעיל. ואולם תחיקת הביטחון בשטחים הנ"ל כוללת חובות, אשר על השלטונות לקיימן, כמו זו אשר בסעיף 78א(ב) הנ"ל, ואין צורך לומר, שהמבחן לקיום חובה זו הוא בביצועה.

אכן, המשיבים מודעים היו לתקלות שקרו בקשר למתן הודעות לבני משפחות עצורים, וראו לעשות לתיקון פני הדברים, כמבואר בפסק-דינו של חברי הנכבד, המשנה לנשיא. יש לברר על כך ויש לקוות, שהתיקונים בנהלים שכבר בוצעו, ואלה שעוד יבוצעו, לאור מה שילמדו הניסיון והביקורת בקשר לביצוע ההודעות, יאה בהם כדי להבטיח, שלא תקרינה עוד תופעות של עצורים, שדבר מעצרים ומקומו לא נודעו אלא כעבור תקופה שאינה סבירה.

3. לאור הוראות הנהל החדשות בעניין "הודעה על מעצר למשפחות העצורים ולצלב האדום", אותן הזכיר חברי הנכבד, ולאור הכוונה של המשיבים לבדוק כעבור זמן קצר את

= 522 =

יעילותן, תוך נכונות - על-פי מימצאי הביקורת שתיערך - לתקן כל שידרוש תיקון, מצטרף אני לדעתו של חברי הנכבד, המשנה לנשיא, שמן הראוי לדחות גם את ה"עתרה השנייה". יש לדעת, ליתן למשיבים תקופת זמן סבירה לבדוק את שיתן מתן ההודעות לקרובי העצורים ולתקן את כל שיתברר כדורש תיקון. גם בא-כוח העותרים סבור היה, שיש מקום להמתין ולראות את דרך פעולתן והפעלתן של ההוראות החדשות, וכי ראוי שהדין בעתירה יתקיים רק כעבור זמן. נראה לי, שאין טעם להשאיר בעינה את העתירה לצורך זה.

שהרי, אם יתברר כעבור זמן, שהדברים לא מצאו את תיקונם ופתרונם הנאות, והנסיבות תצדקנה זאת, פתוחה תהיה הדלת להגשת עתירה חדשה, על-פי הנסיבות כפי שתהינה אותה שעה.

4. הואיל ועניין הוראות הנהל נמצא עתה בבדיקה ובחינה, רואה אני לנכון להסב את תשומת לב הממונים לשני אלה:

א. סעיף 78א(ב) הנ"ל קובע את החובה למסור ידיעה על המעצר ומקום הימצאו של עציר לאדם הקרוב אליו (בסייג האמור בסיפא של הסעיף).

על-פי נוסח הסעיף, החובה למסור את הידיעה חלה לכאורה על שלטונות המעצר, ולא די בכך שאלה דואגים למסור גלויות דואר לעציר, על-מנת שזה ימלאה והם ישלחו בדואר. ברי, שאם הל אינו מוסר את שמו וכתובתו של קרובו, נבצר יהיה מהאחראי להודיע לקרובו על מעצרו. אך כשזה מוסר את הפרטים הדרושים, חובה על האחראים על מעצרו לדאוג למסירת הידיעה לאותו קרוב.

ראיתי להדגיש זאת, על אף שבמרבית המקרים העציר עצמו ינצל את הגלויה שתימסר לו וימלאה, ואם תישלח על-ידי שלטונות המעצר - דבר מעצרו ומקומו יודעו לקרובו. קורה שלא כך פני הדברים. לעתים, נמצא העציר במצב פסי או נפשי כזה, שאין לסמוך על כך שהוא יהיה מודע כראוי לזכותו, ועל-כן ייתכן שלא יעשה למימושה. עשויים גם לקרות מקרים, שגלויות לא תגיע למשלוח מטעמים שאינם תלויים בו. על-כן, על שלטונות המעצר, לא רק לוודא את מסירת גלויות הדואר לעציר. עליהם גם לנקוט צעדים סבירים נוספים כדי להבטיח, שבאותם מקרים בהם קיים חשש שמא אין די במשלוח גלויה כדי להבטיח מסירת הודעה בדבר המעצר, תימסר בפועל הודעה לקרובו של העציר, "זולת אם בקש העציר מפורשות שלא להודיע כאמור" (כלשון הסיפא לסעיף 78א(ב) הנ"ל).

לא התעלמתי מהוראו של סעיף 106 של אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, אותו ציטט חברי הנכבד, בקשר למשלוח גלויות על-ידי עציר.

אך הוראת סעיף 78א(ב) הנ"ל ראתה להוסיף על האמור בסעיף 106 הנ"ל, מבחינת מה שהיא מטילה על שלטונות המעצר, והיטיבה את זכותו של עציר בעניין מסירת הודעה לקרובו. הוראה זו הינה הוראה מחייבת, ועל המשיבים לנהוג על פיה.

ב. החובה למסור ידיעה לקרובו של עציר כאמור צריכה להתבצע "ללא שיהוי", כאמור בסעיף 78א(ב) הנ"ל. נראה לי,

שבנסיונות רגילות, כשהדבר אפשרי ואינו כרוך בהגבלות או בקשיים - אם טכניים ואם בשל סיבות ביטחוניות - ראוי לקיים את החובה כאמור על-ידי מסירת הודעה טלפונית לקרובו של העציר, ועל-ידי כך יימנע שיהוי מיותר במסירת הידיעה.

= 523 =

בהקשר זה ראוי להזכיר, שבהודעת מר יצחק רבין, שר הביטחון, מיום 29.6.89 ליושב-ראש הכנסת, בעקבות מסקנות ועדת החוקה חוק ומשפט בנושא: "הפסקת הופעת עורכי דין בפני בתי המשפט הצבאיים, באיו"ש", מתייחס שר הביטחון לעניין "הודעה למשפה על מעצרו של אדם". בהקשר זה הוא מדווח ליושב-ראש הכנסת:

"נראה כי חל שיפור בתחום זה. יחד עם זאת, נבדקת האפשרות לצעוד צעד נוסף על ידי העברת הודעות טלפונית למשפחות במידת האפשר" (ראה נספח ע/6 לעתירה).

בהוראות הנוהל, שהנהיגו המשיבים, נזכר עניין ההודעה הטלפונית לקרובו של העציר על דבר מעצרו ומקומו רק במקרים חריגים. ראוי אולי לשקול הרחבה של דרך הודעה קלה ומהירה זו לכל המקרים שהדבר אפשרי, וכשלא חלות ההגבלות והקשיים הנ"ל, ולא רק במקרים חריגים.

5. כאמור, מצטרף אני למסקנת חברי הנכבד, המשנה לנשיא, שדין העתירה להידחות, תוך חיוב המשיבים בהוצאות.

השופט א' מצא: כשני חברי הנכבדים אף אני סבור, שדין העתירות להידחות, תוך חיובם של המשיבים בהוצאות. חזקה על המשיבים, שבמסגרת מאמצייהם לשפר ככל האפשר את הנהלים הקודמים, ישקלו בכובד ראש גם את הערותיו המועילות של חברי הנכבד, השופט אור.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של המשנה לנשיא אלון.

ניתן היום, כ"ג בחשוון תש"ן (21.11.89).